

STATSRÅDETS
SVENSKA
SPRÅKNÄMND

Språkråd

Hur bereds lagar?.....	3
Ny rekommendation om termen hoitotahto med anledning av ett aktuellt lagförslag	6
Dataskyddsförordningen och dataskyddsdirektivet....	7
Uppdatera gärna s. 359–360 i din Slaf	8
Termer i vård- och landskapsreformen	9
Språket i nyhetsuppläsningar	11
På nya platser	13
Rättelse i Slaf 2017: Flera, fler	13

Statsrådets svenska språknämnd finns på adressen

vnk.fi/sv/spraknamnden

På webbplatsen finns information om nämnden och om dess verksamhet och sammansättning. Där hittar du också alla nummer av Språkråd i pdf-format från och med Språkråd 1/2001. På webbplatsen finns dessutom nämndens rekommendationer, en länk till handboken Svenskt lagspråk i Finland (Slaf) samt mallar och ordlistor.

Frågor och initiativ till Statsrådets svenska språknämnd kan sändas per e-post.

Prenumerationer på Språkråd, adressändringar och annulleringar:
per e-post eller post. Se kontaktinformation nedan.

Språkråd distribueras i tryckt form per post och i pdf-format per e-post.

Språkråd sänds gratis till beställaren.

Redaktör: Kitty Fogelholm

Ombrytning: Anja Järvinen

Kopiering: Statsrådets kansli, upplaga 1 100 ex.

Kontaktinformation:

Statsrådets svenska språknämnd

Svenska språkenheten

PB 23, 00023 STATSRÅDET

spraknamnden@vnk.fi

HUR BEREDS LAGAR?

Lagberedning är en formbunden process som utmynnar i författningar, dvs. lagar eller förordningar. Bland annat för att författningarna ges på finska och på svenska har översättarna en viktig roll i processen. Men hur ser den ut från lagberedarens synvinkel? Här beskrivs lagberedningsprocessen ur den synvinkeln. Som exempel används beredningsprocessen av det nya kombinationsstraffet.

Hur får en lagberedning sin början?

En lagberedning kan få sin början på ett otal olika sätt. Den kan förutsättas i regeringsprogrammet eller av något internationellt åtagande som Finland förbundit sig till, t.ex. en konvention. Varje EU-direktiv ska genomföras nationellt, vilket leder till ändringar i en eller flera lagar. Ofta förutsätter andra lagar att en ny lag stiftas eller ändringar görs i gällande lagar. Då talar vi ofta om "lagpaket" (*lakipaketti*) eftersom författningarna hänger ihop med varandra.

Det händer också att tjänstemännen påbörjar en lagberedning efter att ha upptäckt brister i gällande lagstiftning eller efter att ha blivit uppmärksammade på sådana brister av t.ex. domare eller andra som tillämpar lagar. Justitiekanslern och justitieombudsmannen kan också förutsätta att ändringar görs, t.ex. att rättigheter ska regleras tydligare. Regeringen kan komma med nya initiativ under regeringsperioden, riksdagsledamöter har också rätt att väcka lagmotioner, och under de senaste åren har medborgarinitiativet blivit ett populärt sätt att inleda en lagberedningsprocess. Media eller allmänheten lyfter också fram enskilda frågor eller fall som kan leda till offentlig diskussion, och till och med till nya lagar.

Det sistnämnda var på sätt och vis fallet med kombinationsstraffet. Konkret handlar det om hur vi ska handskas med våra farligaste förbrytare – och med deras frigivning. De längsta och allvarligaste straffen som kunde utdömas var fängelse på livstid (i snitt 14,7 år) och avtjänande av hela straffet i fängelse (upp till 12 år), utan villkorlig frigivning efter viss tid enligt normala regler. År 2010 blev sedan en livstidsfånge villkorligt frigiven – för att kort därpå skjuta vilt omkring sig vid McDonald's i Borgå. Tre personer avled.

Dödsskjutningarna vid McDonald's väckte bestörtning, och utgjorde på sitt sätt "startskottet" för en ny behandling av frågan hur en lyckad frigiv-

ning av långtidsfångar ska ske. En arbetsgrupp tillsattes vid justitieministeriet 2011. Fokus låg på frigivningen av farliga återfallsförbrytare, som avtjänande hela straffet i fängelse eftersom nya bestämmelser om frigivning av livstidsfångar trädde i kraft samma höst. Arbetsgruppens betänkande var på remiss 2012, men därefter fortsatte, avstannade och återupptogs lagberedningsprocessen i flera etapper bland annat på grund av personalbrist och andra prioriteringar. Beredningen återupptogs hösten 2015 då dokumenten landade på mitt bord och jag utsågs till föredragande för en halvfärdig process som jag tidigare inte ens känt till. Det blev en ny lag och ändringar i 11 existerande lagar. Kombinationsstraffet – en kombination av ovillkorligt fängelse och en obligatorisk övervakning för farliga återfallsförbrytare, som ersätter avtjänande av hela straffet i fängelse – trädde i kraft den 1 januari 2018.

Lagberedningen inom ett ministerium

På vilket språk sker lagberedningen?

Lagar bereds numera i huvudsak på finska, men produkten av processen, dvs. lagen eller förordningen, utfärdas på nationalspråken finska och svenska (17 § i grundlagen); lagarna enligt 79 § 4 mom. i grundlagen och förordningarna enligt 30 § i språklagen. De finska och svenska texterna är båda autentiska och därför lika värda.

Det finns också bestämmelser om när svenskan ska tas i betraktande under lagberedningsprocessen (se 31 § språklagen). Minimikravet är att paragrafexterna och ett sammandrag av förslaget ska finnas i samma paket när en regeringsproposition eller ett förordningsförslag skickas på remiss. Undantag, dvs. krav på mera svenska under lagberedningen, finns bland annat för landskapet Åland. Dessvärre förekommer det i praktiken ändå att författningsförslag sänds på remiss utan svenska paragrafer. Justitiekanslern vid statsrådet tog senast hösten 2017 ställning till att inte ens

strama politiska tidtabeller får åsidosätta över-
sättningen före remissen.

Beredningen av förordningar är i regel kortare och enklare: det finns endast förordningsförslag på finska och svenska, och statsrådets föredragningspromemoria på finska. Det senare kommer sig av att statsrådets föredragningspråk är finska. Om en förordning gäller landskapet Åland ska föredragningspromemorian dock alltid finnas på både finska och svenska.

Lagberedningen i praktiken

Lagberedningsarbetet påminner på många sätt om forskning: det gäller att kunna leta fram källor, väga fakta mot varandra, formulera och argumentera för det alternativ som väljs. Man tillbringar mängder av tid på statistik eller andra ämnen som man kanske inte alls känner till. Det är ofta ensamt, och det kan vara frustrerande om ingen har svar på kvistiga frågor. Då måste man själv komma på en lösning – och våga tro på den.

I praktiken är det ändå sällsynt att endast en person bereder en lag. Ofta tillsätts en arbetsgrupp, där flera myndigheter eller intresseorganisationer är representerade. Syftet är att få kunskap och synvinklar från olika, relevanta håll. I ärenden av stor samhälls- eller betydelse deltar även representanter för antingen regeringspartierna eller riksdagspartierna. Stora kommittéer på bred bas är däremot numera sällsynta.

Efter att en arbetsgrupp lämnat sitt betänkande – som ofta förutsätts vara i form av en regeringsproposition – sänds det för det mesta på remiss, och remissyttrandena ger föda för fortsatt beredning. Då övergår man till den s.k. fortsatta beredningen (*jatkovalmistelu*) inom det ansvariga ministeriet, antingen med endast en föredragandes kraft eller med ett lämpligt antal huvudsakliga beredare (*päävalmistelijat*). Beroende på ärendet bidrar även andra kollegor med expertis från olika områden. Vid justitieministeriet är det t.ex. självklart att konsultera husets grundlagsexperter om de tilltänkta lagarnas eventuella grundlagsproblem: ingen beredare vill se sitt arbete skjutas i sank för att grundlagsutskottet förklarar att lagen inte kan ges i normal lagstiftningsordning eller för att vissa förslag är oförenliga med grundlagen!

Lagberedarna är inte alltid eniga. Vi har olika syn på hur knepiga frågor ska lösas, vi är olika i karaktär och i våra juridiska styrkor. En del tänker kreativare än andra, och synen på t.ex. ärendets ändamålsenlighet och lösningsalternativen varierar. Det förs därför många diskussioner kollegor emellan, och i bästa fall blir det ett äkta teamarbete där alla bidrar med sitt kunnande och sporrar varandra. Men det blir också många kompromisser. Vi får hoppas att det inte syns i slutresultatet.

Vem bestämmer då hur det ska bli? I princip är det de huvudsakliga beredarna, och i sista hand föredraganden, som har helhetsansvaret, dvs. ansvaret för att beredningens resultat är juridiskt korrekt, båda språkversionerna lika och att övriga formalia uppfylls. Då talar vi om föredragandens ansvar (*esittelijän vastuu*).

I praktiken lever dock alla beredare i hierarkier i sina ministerier, med och en eller flera chefer som i olika grad befattar sig med lagberedningen. Utöver det och beroende på ärendet har den politiska ledningen alltid det sista ordet i om och hurdan lagstiftning utfärdas. Tjänstemannen argumenterar – och den politiska ledningen beslutar.

Lagstiftningsprocessen i riksdagen – mest på finska, med undantag för resultaten

Ur statsrådets synvinkel kan det se ut som om lagberedningen slutar när statsrådet ger sin regeringsproposition till riksdagen. Men processen fortsätter förstas i riksdagen i form av en lagstiftningsprocess. Regeringspropositionerna remitteras till det behöriga utskottet, där riksdagens lagstiftningsprocess egentligen görs, och som till slut ska ge sitt betänkande (*mietintö*) för underlag för beslutet i plenum. Vi lagberedare kallar det behöriga substansutskottet ofta för *mietintövaliokunta*. Beroende på ärende ska ett eller flera andra utskott ge ett utlåtande (*lausunto*) om propositionen. Till exempel har grundlagsutskottet rätt få egna ärenden, men utskottet anlitas flitigt för att ge utlåtanden om grundlagsenligheten i propositioner som i övrigt behandlas av andra utskott.

Riksdagens arbetspråk är visserligen finska och svenska (51 § i grundlagen) och regeringspropositionen finns ju tillgänglig på båda språken, men behandlingen i utskotten sker med få undantag – t.ex. om Folktinget hörs – endast på finska.

I utskotten hörs det föredragande ministeriets representant och andra sakkunniga. Utskotten väljer vem de vill höra och alla sakkunniga förväntas lämna in ett skriftligt sakkunnigutlåtande. Föredraganden agerar i utskottet som "statens advokat", som förklarar och försvarar regeringens proposition. De övriga kommenterar propositionen från sin synvinkel, påpekar brister i förslagen eller förklarar vilka problem som kan uppstå i den praktiska tillämpningen. Även utskottsledamöterna ställer frågor, som ska besvaras sanningsenligt.

På basis av utskottsbehandlingen formulerar substansutskottet sitt betänkande, som sedan behandlas i plenum. Betänkandet innehåller "de bästa bitarna" från utskottsdokumentet, dvs. de argument som utskottet väljer att förorda. Lagutskottet har emellertid en praxis att sakkunnigutlåtandena sänds till det föredragande ministeriet, som ska bereda ett genmäle (*vastine*). I genmålet tar det föredragande ministeriet ställning till de sakkunnigas och riksdagsledamöternas kommenterar, dvs. motiverar varför det kloka är att stå fast vid regeringens förslag eller också varför ett nytt argument är att förorda. Det händer också att man som föredragande föreslår helt nya paragrafer – som beretts i iltempo och som inte gått via laggranskningen – som följd av utskottsbehandlingen. Sedan byggs betänkandet på basis av genmälen och sakkunnigutlåtanden.

Alla utskotts utlåtanden och betänkanden finns på finska och svenska eftersom de blir en del av lagstiftarens vilja. Till den del riksdagen avviker från regeringens proposition ersätter utskottsbetänkandet faktiskt motiven i propositionen. Samma språkregel gäller för riksdagens svar (*eduskunnan vasta*), som innehåller de av riksdagen godkända lagarna. När riksdagen – efter en noggrann granskning av alla texter – gett sitt svar är ärendet avslutat i riksdagen, och då offentliggörs alla sakkunnigutlåtanden och genmälen på riksdagens webbplats. I motsats till de formella dokumenten översätts dessa inte. En del av beredningen kan man alltså ta del av endast på finska.

En lagberedningsprocess avslutas genom att det föredragande ministeriet inom tre månader föredrar riksdagens svar – dvs. lagarna i den form som riksdagen godkänt dem – för republikens president för stadfästelse. Då bestäms också tidpunkten för ikraftträdandet. Lagarna ger ofta upphov till åtminstone en förordning, och den strävar

man ofta att föredra för statsrådet rätt snart efter att den lag den preciserar utfärdats.

Beredningen av kombinationsstraffet

Beredningen av kombinationsstraffet återupptogs alltså hösten 2015, och beredningsduon bestod av mig och min kollega Tuuli Herlin, som var sekreterare i arbetsgruppen 2011–2012 och därför kände till alla tidigare skeden i beredningen. I början deltog även några andra kollegor med kunskaper om villkorlig frigivning och samfundspåföljder tätt i det intensiva arbetet. Det är ju inte varje dag en helt ny straffart skapas, så det gällde t.ex. att överväga vilka element från existerande påföljder kunde användas även här. Översättningen av lagförslagen gjordes i imponerande tempo av Katri Hautamäki, och utkastet till proposition sändes på remiss i början av april 2016.

Remissvaren visade till vår förvåning att mycket ännu var oklart för läsarna, och att preciseringar och många kompletterande paragrafer behövdes. Tuuli och jag skrev för brinnkära livet, vi formligen levde för midsommaren, då vår proposition skulle lämnas till riksdagen. Katri Hautamäki översatte hela propositionen – hur hon klarade tidtabellen förstår jag inte. Vi var dödströtta, men framstegen var stora – tills jag en dag insåg att vi aldrig hinner få lagarna granskade före midsommaren. Hjärtat stod stilla – hur hade vi inte tänkt på laggranskningen tidigare? Sedan gjorde vi om tidtabellen så att propositionen skulle bli färdig till midsommaren, laggranskningen ske under sommaren, och vi skulle vara färdiga för föredragning i statsrådet i början av hösten. En del nya översättningsbehov uppstod ännu under sommaren, och då hoppade Gunilla Peltoniemi smidigt in och hjälpte oss.

Föredragningen i statsrådet skulle vara i september, men i början av månaden upptäcktes helt oväntat stora juridiska problem och vi stod inför en ny lista med problem att lösa och nya paragrafer att skriva... Det blev en tung höst, men till all lycka var samarbetet mellan Tuuli och mig näst intill perfekt: vi hade ett gemensamt mål, vi kommunicerade och delade arbetet dagligen, och visste att vi kunde lita på varandra. Båda hade sina styrkor, som kompletterade den andras. Till mina hörde järnhård disciplin i fråga om våra texter: Varje morgon öppnade jag föregående dags version av våra propositioner och sparade nya

versioner på dagens datum. Varje dag nya versioner, och alla ändringar som infördes i den finska texten markerades med färg så att jag kunde följa med vad som behövde översättas. Små översättningar i motiven gjorde jag själv, men paragrafändringar och större ändringar i motiven skickade jag an efter till Katri och Gunilla för översättning eller korrekturläsning. Färgmarkeringarna togs bort först efter att språkversionerna motsvarade varandra. Och det fungerade: inte en enda gång under ett och ett halvt år tappade vi kontrollen över versionerna eller gjorde dubbelt arbete!

Laggranskningsenheten visade också stort tålamod med otaliga ändringar och frågor. Utan det flexibla och professionella samarbetet med översättare och laggranskare skulle vi inte ha klarat

oss. Trots många bakslag och brister i beredningen blev det en mönsterprocess när det gäller kommunikationen mellan de huvudsakliga beredarna, översättarna och laggranskarna. I januari 2017 lämnades propositionen om kombinationsstraffet äntligen till riksdagen. Den våren gick åt till riksdagsbehandlingen, och på hösten godkände riksdagen våra lagar och republikens president stadfäste dem att träda i kraft den 1 januari 2108.

Måtte den övervakningstid som ingår i kombinationsstraffet och som följer frigivning av en långtidsfånge i framtiden hindra nya McDonald's-fall!

Paulina Tallroth
regeringsråd, justitieministeriet

NY REKOMMENDATION OM TERMEN *HOITOTAHTO* MED ANLEDNING AV ETT AKTUELLT LAGFÖRSLAG

Med anledning av ett aktuellt lagförslag om klienter och patienter inom social- och hälsovården ("asiakas- ja potilaslaki") har Statsrådets svenska språknämnd på nytt tagit ställning till termen *hoitotahto*. Nämnden har tidigare behandlat termen år 2016, och rekommenderade då termen *livstestamente* i fråga om en skriftlig handling och i andra sammanhang *viljeyttring* tillsammans med ett lämpligt förklarande uttryck.

Hoitotahto har inte tidigare definierats i lag, men det aktuella lagförslaget innehåller nu detaljerade bestämmelser om *hoitotahto*, (*sitova*) *tahdonilmais* och *hoitotoive*. I denna nya kontext rekommenderar nämnden att uttrycken **vårddirektiv**, (**bindande**) **viljeyttring** och **vårdönskemål** används i lagförslaget.

hoitotahto = **vårddirektiv**

(*sitova*) *tahdonilmais* = (**bindande**) **viljeyttring**

hoitotoive = **vårdönskemål**

Enligt lagförslaget ska en klient eller patient kunna upprätta **ett vårddirektiv**. Vårddirektivet innehåller personens **viljeyttringar** om personens framtida hälso- och sjukvård samt omsorg. Viljeyttringarna kan bestå av dels **bindande viljeyttringar**, dels **vårdönskemål**. De bindande viljeyttringarna kan gälla t.ex. livsuppehållande behandling, vem som har rätt att bestämma om personens vård och omsorg och vem har rätt att få uppgifter om personen. Vårdönskemålen kan gälla t.ex. personens värderingar och preferenser samt personliga behov.

DATASKYDDSFÖRORDNINGEN OCH DATASKYDDSDIREKTIVET

EU presenterade 2012 nya dataskyddsregler (dataskyddsförordningen EU 679/2016 och dataskyddsdirektivet EU 680/2016) som ska tillämpas nationellt från och med den 25 maj 2018. Under de senaste åren har jag arbetat intensivt med detta paket. Arbetet började med en hög engelskspråkiga papper som damp ner på mitt skrivbord och det har fört mig genom såväl franska, tyska, finska och svenska dokument. Förutom att jag läst tekniskt svår juridik på många språk så har arbetet också på andra sätt kantats av tankar kring språkets betydelse.

Språkets betydelse i EU-reformer

När vi nationella sakkunniga tar del av beredning av lagstiftning i EU använder vi oss av engelsk- eller franskspråkiga dokument. Kommissionens utgångsförslag översätts inte till alla språk, utan man arbetar med de språkversioner som finns att tillgå. Dataskyddsförordningens utgångsförslag och de dokument jag arbetade med var engelskspråkiga. Till lobbeningen hörde i detta fall rätt omfattande beredning av ändringsförslag till kommissionens utgångsförslag via våra europaparlamentariker - i praktiken gjorde vi sakkunniga och lobbyare ändringsförslag som medlemmarna av parlamentet presenterade som ändringar till kommissionens text. Ändringsförslagen antingen förkastades eller godkändes.

Även om kommissionens utgångsförslag har en enhetlig språkdräkt är det lätt hänt att just behandlingen av ändringsförslag gör språket i lagstiftningen svårbegripligt. I praktiken är det ju bakgrundskrafter från alla medlemsländer som via sina parlamentariker försöker ändra på de föreslagna formuleringarna och lägger in egna ord och meningar i dokumentet. Ingen (eller väldigt få) av oss i dessa bakgrundskrafter är lingvister eller ens speciellt insatta i språkfrågor. I och med att fältet är väldigt splittrat blir också den slutliga språkdräkten ofta en kompromiss. Ord och uttryck med förankring i olika nationella rättstraditioner läggs in i texten och helheten blir ofta svårtydd. Dessutom är det oftast enbart representanterna för en tradition som har full koll på vad ett uttryck egentligen betyder, resten av medlemsländerna gissar sig fram.

Dataskyddsförordningens språkdräkt

Dataskyddsförordningen är som dokument svår- förstådd, med hänvisningar hit och dit samt en

rad nya begrepp som kommissionen inte förankrat. I Finland har vi sedan tidigare haft en personuppgiftslag (523/1999) som omfattat en del av det som dataskyddsförordningen nu reglerar. Söderöver i Europa har motsvarande nationella lagar inte funnits.

I översättningen av dataskyddsförordningen till de nationella språken blev det också så att man på finska tog stöd i våra traditionella och redan använda begrepp - något som inte enbart är av godo. Ett exempel är förordningens begrepp "controller", med vilket avses den instans som är ansvarig för behandlingen av personuppgifter. På svenska används begreppet "personuppgiftsansvarig" och på finska "rekisterinpitäjä". Problemet med den finska termen är att den mycket starkt för tankarna till register, dvs. att uppgifter ordnas i register som någon sedan ansvarar för - vilket också var personuppgiftslagens logik. Dataskyddsförordningen i sin tur struntar i register och hänvisar via termen "controller" enbart till att någon är ansvarig för behandlingen av personuppgifter, oavsett om uppgifterna finns i register, flera register eller inga register. Översättningen till finska bidrar till att det i Finland är svårt att omfatta förordningens nya tankesätt och att man lätt klamrar sig fast vid den gamla registerlogiken.

Nationell översättning från finska till svenska

Till stöd för dataskyddsförordningen stiftas det också en nationell dataskyddslag. Dataskyddslagen behandlas i skrivande stund av riksdagen (RP 9/2018). I samband med översättningen av regeringspropositionen blev det aktuellt att fundera på hur finskans uttryck "tarpeellinen" bäst skulle översättas. I förhållande till behandlingen av personuppgifter finns det nämligen ett relevanskrav som kräver att enbart personuppgifter som är adekvata, relevanta och inte för omfattande i för-

hållande till de ändamål för vilka de behandlas får användas (artikel 4). I den svenska översättningen av EU-förordningen används för att beskriva dessa uppgifter ordet "nödvändiga".

I den finska personuppgiftslagen har det funnits ett liknande krav sedan tidigare, och på svenska har det stått i lagen att behövliga personuppgifter får behandlas. En ändring av den nationella språkdräkten från behövlig till nödvändig kunde i detta fall ha lett till att även principens inne-

håll skulle ha ändrats så att färre uppgifter får behandlas. Tolkningen kunde ha blivit snävare. Därmed är det motiverat att man i den nationella dataskyddslagen frångått den svenska EU-översättningen och använt uttrycket behövliga uppgifter när det är fråga om att uttrycka relevanskravet inom dataskyddet.

Ida Sulin
ledande jurist, Finlands Kommunförbund

UPPDATERA GÄRNA S. 359–360 I DIN SLAF:

Rekisterinpitäjä

Personuppgiftsansvarig; tidigare "registeransvarig"

Den *personuppgiftsansvarige* är enligt EU:s allmänna dataskyddsförordning (EU) 2016/679 en fysisk eller juridisk person, offentlig myndighet, institution eller annat organ som ensamt eller tillsammans med andra bestämmer ändamålen och medlen för behandlingen av personuppgifter. Denna term ska användas i lagtext som gäller från och med den 25 maj 2018. Tidigare användes i enlighet med 1999 års personuppgiftslag termen "registeransvarig".

I sammanhang där det uttryckligen inte är fråga om den personuppgiftsansvarige enligt EU:s allmänna dataskyddsförordning kan man tala om *den som för registret, registerföraren*.

Observera också att **henkilötietojen käsittelijä** enligt EU:s allmänna dataskyddsförordning är *personuppgiftsbiträde* (inte "registerförare") och **tietosuojavastaava dataskyddsombud** (inte "dataskyddsansvarig").

Komplettera gärna s. 384 i din Slaf:

Tietosuoja

tietosuojavastaava = *dataskyddsombud*

Euroopan tietosuojavaltuutettu = *Europeiska datatillsynsmannen*

TERMER I VÅRD- OCH LANDSKAPSREFORMEN

Social- och hälsovårdsministeriet utarbetar tillsammans med Terminologicentralen (TSK) en ordlista med centrala termer som används i vård- och landskapsreformen. När det gäller landskapstermer är även finansministeriet involverat. Dessutom deltar terminolog Niina Elomaa från statsrådets kansli och planeringspecialist Vesa Nissinen från Folkpensionsanstalten i termmötena.

Kommunikationsexpert Minna Rantala vid social- och hälsovårdsministeriet koordinerar utarbetandet av ordlistan med centrala termer ur vård- och landskapsreformen. Hon har skrivit en artikel om behovet och nyttan av en ordlista (<http://www.terminfo.fi/sisalto/johdonmukainen-sanasto-on-pohjavyanmarrettavalle-sote-viestinnalle-436.html>).

Utöver termer ska ordlistan också innehålla definitioner och begreppsscheman. Till att börja med är ordlistan på tre språk, dvs. finska, svenska och engelska, men eventuellt läggs ryska till senare.

Tanken är att det ska finnas cirka 100 termer i ordlistan. Man har delat upp arbetet i två delar. Först väljer man ut 50 termer ur social- och hälsovårdsreformen och sedan 50 termer ur landskapsreformen.

De 50 första termerna har valts ut och översatts till svenska och engelska. Ett utkast till termernas definitioner på finska har också utarbetats, men definitionerna översätts först i slutet av våren efter det att termerna varit på remiss.

Enligt den ursprungliga planen skulle de återstående 50 termerna väljas och översättas våren 2018 och sändas på remiss sommaren 2018, men tidsplanen har spruckit. Det är tänkt att hela ordlistan ska bli klar i slutet av 2018, men om det lyckas återstår att se.

Social- och hälsotjänster eller social- och hälsovårdstjänster

Ännu våren 2017 uppfattade de sakkunniga på social- och hälsovårdsministeriet att *sosiaali- ja terveystalvelut* och *sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut* är synonymer och använde termerna hulle om buller. Uppdragsgivarna gillade *sosiaali- ja terveystalvelut* utan *huolto*. Vid justitieministeriets svenska laggranskning såg man emellertid *sosiaali- ja terveystalvelut* som problematiskt med

tanke på den terminologi som använts i tiotals år i vår lagstiftning.

Terveydenhuolto är *hälso- och sjukvård*, men i sammansättningen *social- och hälsovård* (sosiiaali- ja terveydenhuolto) har *terveydenhuolto* förkortats till *hälsovård*, även om *hälsovård* per definition är *terveydenhoito*. *Social- och hälsovård* är en etablerad term i vår lagstiftning och man vet vad den avser. När termen *terveyspalvelut* används och kallas *hälsotjänster* på svenska, så finns det inget som anger att också sjukvården ingår. Därför ansåg laggranskningen att *hälsotjänst(er)* kan användas om begreppet definieras i lagen i fråga. Och så blev det då så att i paragraferna i förslaget till lag om produktion av social- och hälsotjänster (RP 52/2017 rd) används *social- och hälsotjänster*, eftersom man i lagen definierar vad som avses med social- och hälsotjänster, och i förslagen till lagar om inrättande av landskap och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården (RP 15/2017 rd) används *social- och hälsovårdstjänster* oberoende av om *sosiaali- ja terveystalvelut* eller *sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut* har använts på finska.

När de sakkunniga hösten 2017 satte igång med ordlistan, konstaterade de efter ett par möten att *sosiaali- ja terveystalvelut* och *sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut* nog inte är riktigt samma sak i alla fall. Vilken term som väljs beror på ur vilken synvinkel tjänsterna betraktas. *Social- och hälsotjänster* (sosiiaali- ja terveystalvelut) kan användas om både sådana tjänster som är offentligt finansierade och sådana tjänster som är helt privat finansierade.

Om man vet att de berörda tjänsterna är offentligt ordnade och finansierade kan man översätta *sosiaali- ja terveystalvelut* med *social- och hälsovårdstjänster*. Termerna *social- och hälsotjänster* och *social- och hälsovårdstjänster* är dock inte helt synonyma. Till stor del överlappar de varan-

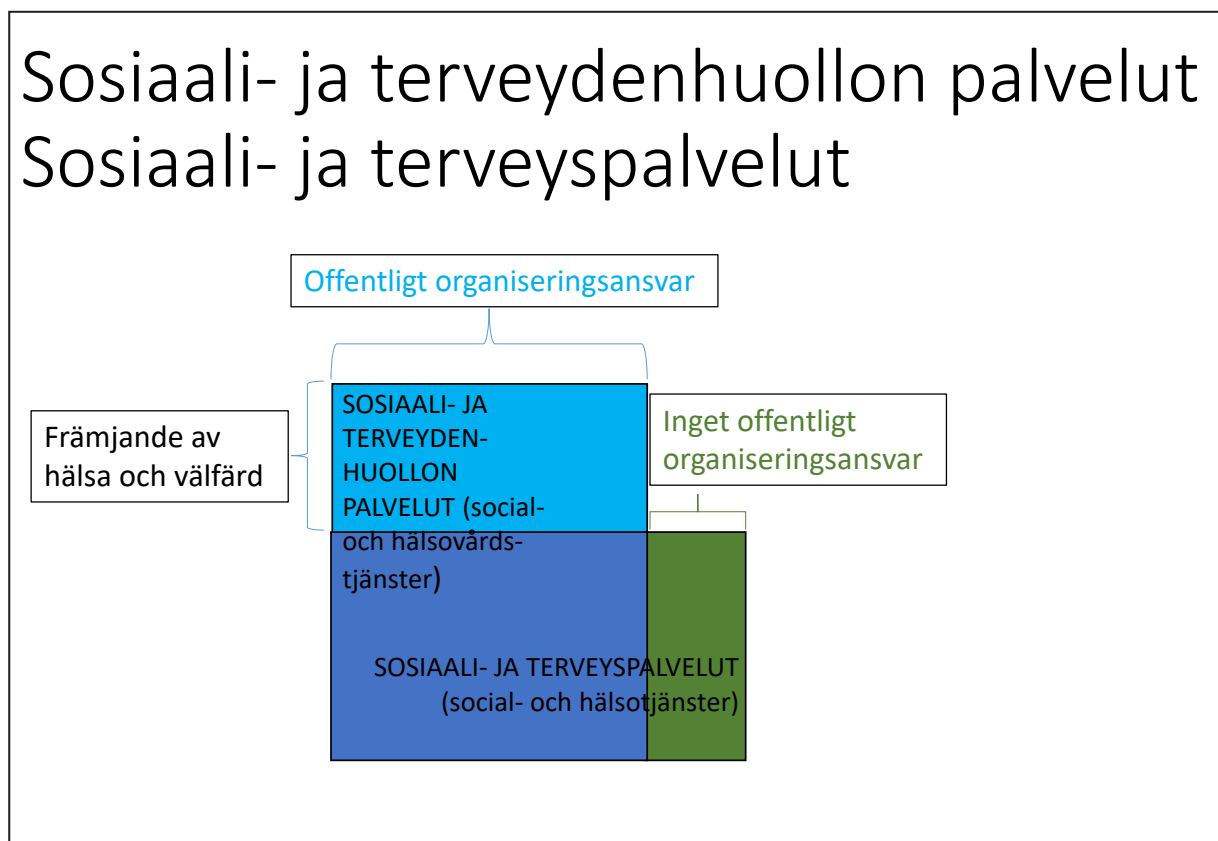
dra, men *social- och hälsovårdstjänsterna* är offentligt ordnade och finansierade, medan *social- och hälsotjänster* inte säger något om vem som ordnar eller finansierar. En annan skillnad är att social- och hälsovårdstjänsterna omfattar främjande av hälsa och välfärd, vilket social- och hälsotjänsterna inte gör.

I det planerade nya systemet kan den offentliga vården också produceras av privata producenter. Dessutom kommer det, liksom tidigare, att finnas helt privata hälsotjänster där det inte finns något offentligt organiseringsansvar. De kan vara t.ex. skönhetsoperationer och fertilitetsbehandlingar. Men i de fall där t.ex. landskapet, som har det offentliga organiseringsansvaret, köper tjänster av en privat tjänsteproducent, faller de köpta tjänsterna under det offentliga organiseringsansvaret.

Översättarna vid statsrådets kansli har konstaterat att det ibland är svårt att veta om man ska använda *social- och hälsotjänster* eller *social- och hälsovårdstjänster*. Om de finska skribenterna använde de finska termerna rätt, skulle det vara enkelt på svenska. Men det är inte alltid lätt att avgöra ur vilket perspektiv tjänsterna betraktas och framför allt om den finska terminologin överensstämmer med ordlistan.

Detta är läget i skrivande stund, men det är möjligt att det görs ändringar i ordlistan efter remissbehandlingen av den.

 Marian Andersson, translator, svenska språkenheten vid statsrådets kansli

SPRÅKET I NYHETSUPPLÄSNINGAR

Den 9 februari 2018 försvarade *Jenny Stenberg-Sirén* sin doktorsavhandling *Språk och språkideologier i radio och tv vid Helsingfors universitet*. Avhandlingen behandlar finlandssvenskt talat standardspråk i nyhetsuppläsningar och språkliga ideologier hos redaktörerna, i det här fallet redaktörerna på Svenska Yle.

Språket i radio och tv är i allmänhet något som intresserar och engagerar medieanvändarna, vilket allt som oftast också syns i den offentliga debatten. Under det välbesökta disputationstillfället fick publiken följa med en inspirerande diskussion om användningen av och attityderna till språket i etermedierna och om vilka riktlinjer och normer som styr den svenska som används i radio och tv i Finland.

Är nyhetsspråket standardspråk?

Stenberg-Sirén har i sin doktorsavhandling undersökt upplästa nyhetstexter i tv och radio, analyserat nyhetsuppläsarnas uttal och speglat det mot normen för standardspråket och uttalsrekommendationerna på Svenska Yle. Hon har vidare studerat den variation som förekommer i redaktörernas uttal över en period på 40 år.

Stenberg-Sirén konstaterar inledningsvis att uttalet i nyhetssändningarna överlag är betydligt mera skriftspråknära och har en högre stilnivå än vardagligt tal, vilket bl.a. beror på att det handlar om uppläsningar och att det finns ett krav på tydligt språk i etermedierna.

Nyhetsuppläsningarna uppfyller enligt Stenberg-Sirén i hög grad kriterierna för talat standardspråk, bl.a. genom att det språk som används är geografiskt neutralt, korrekt och utgör ett ideal, och för att nyheter som genre kännetecknas av hög prestige. Medierna har i sig också bidragit till standardiseringen av språk, för särskilt public service-bolag har hållit fast vid standardspråksnormen och därmed förstärkt den, påpekar hon.

Slutkonsonanter och finlandssvensk kvantitet

I sin analys av hur normnära uttalet är har Stenberg-Sirén främst fokuserat på förekomsten av slutkonsonanter och ändelser, såsom finalt *-r* i verbformer (*hoppa*) och hos substantiv i plural (*bilar*) eller finalt *-t* i verbens supinumform (*hoppat*) och hos substantiv i bestämd form singular

(*bordet*). Studien omfattar också uttalet av en hel del funktionsord, såsom *det*, *eller* och *med*.

En annan studie i avhandlingen gäller kvantitet i finlandssvenskan, alltså förekomsten av kortstavighet (t.ex. i ord som *bara*, *genom*) och förekomsten av lång tonlös konsonant efter lång betonad vokal (t.ex. i ord som *politiken* och *visar*).

Stenberg-Sirén konstaterar att vissa variabler uppvisar endast en mindre variation över årtiondena, medan det i fråga om andra har skett en märkbar förändring. Till exempel nyhetsuppläsarnas uttal av finalt *-t* i bestämda neutrer har på senare tid närmast sig skriftspråket – i nyhetsuppläsningar från 2000-talet uttalas slutkonsonanten oftare än under de tidigare årtiondena.

När det gäller kvantitetsdragen i finlandssvenskan visar Stenberg-Siréns analys av nyhetsuppläsningarna att kortstavigheten har ökat med ca 10 procentenheter från 1970-talet till 2000-talet, medan uttalet av lång tonlös konsonant efter lång betonad vokal har minskat under samma period. En tolkning av resultaten är enligt Stenberg-Sirén att nyhetsspråket i det här avseendet har blivit mer socialt och regionalt neutralt. En annan aspekt är att informaliseringen av mediaspråket också avspeglar sig i nyhetsuppläsningarna, även om det inte syns i fråga om slutkonsonanterna, där uttalet visade sig vara väldigt skriftspråknära.

Enligt Stenberg-Sirén visar studierna att journalister vid Svenska Yle ger uttryck för en stark standardspråksideologi. De följer överlag också Svenska Yles språkrekommendationer väldigt noga, och har gjort det under hela tidsperioden.

Attityder till regionala drag i etern

Förekomsten av regionala språkdrag i radio och tv är något som ofta väcker diskussion bland medieanvändarna. Stenberg-Sirén har med en enkät undersökt hur journalisterna på Svenska Yle själva förhåller sig till förekomsten av regionala

drag i etermedierna. Resultatet visar att den stora majoriteten av informanterna förhåller sig positivt eller mycket positivt till att redaktörernas regionala bakgrund hörs.

Många av informanterna i undersökningen anser trots allt att det regionala inte får höras för mycket, och att regionala drag i högre grad kan accepteras i prosodi än i ord och uttryck. Studien visar också att acceptansen är genrebunden: många anser att regionala drag bör undvikas i nyheterna. Merparten av informanterna tonar aktivt ner det regionala i etern.

Stenberg-Siréns resonemang kring regionala drag i etern visar att språket också på den här punkten är kopplat till många intressanta företeelser: allt från humor till föreställningar om politisk korrekthet, status, samhörighet och förhållandet mellan privat och offentligt.

 Eva Orava
sakkunnig i översättning
svenska språkenheten vid statsrådets kansli

Lahdis

**Svensk-finskt
översättarseminarium**

Arrangörer / Järjestäjät:
Finlands översättar- och tolkförbund – Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto
Institutet för de inhemska språken – Kotimaisten kielten keskus

#SuRu2018

SURU

18-19.10.2018

#SuRu2018

Välkommen! Tervetuloa!
www.sprakinstitutet.fi/su-ru
www.sktl.fi/liitto/seminaarit

**Suomalais-ruotsalainen
kääntäjäseminaari**

Lahiti

RÄTTELSE I SLAF 2017: FLERA, FLER

I Slaf, kapitel 4.12 (s. 93) står det så här:

Flera, fler

Flera är den normala formen i betydelsen 'många' och i komparativ betydelse (två eller *flera, flera än*).

I komparativ betydelse och i betydelsen 'ytterligare' används oftast *fler*:

Finansministeriet motsätter sig att det inrättas *fler* tjänster.

Ska vara så här:

Flera, fler

I betydelsen 'många' är flera den korrekta formen.

I komparativ betydelse och i betydelsen 'ytterligare' kan båda formerna användas: *två eller fler(a); fler(a) än*. SAOL ger dock flera som första alternativ. Om det finns risk för att betydelsen annars kan tolkas som 'många' fungerar *fler* bättre: *Finansministeriet motsätter sig att det inrättas fler(a) tjänster*.

PÅ NYA PLATSER

Vem	Var	Varifrån	Tfn/e-post
Henrik Ekelund	Svenska språkenheten vid statsrådets kansli, praktikant 1.6.2018–31.8.2018		henrik.ekelund@vnk.fi
Paulina Granqvist	Folkpensionsanstalten, visstidsanställd 19.2.2018–18.12.2019		paulina.granqvist@kela.fi
Julius Heino	Svenska språkenheten vid statsrådets kansli, praktikant 1.6.2018–31.8.2018		julius.heino@vnk.fi
Anna Korhonen	Svenska språkenheten vid statsrådets kansli, vikarie för Irina Pirilä 1.5–31.5.2018		0295160820 anna.korhonen@vnk.fi
Nina Nurmi	Svenska språkenheten vid statsrådets kansli 1.6.2018		nina.nurmi@vnk.fi
Sonja Tiilikainen	Svenska språkenheten vid statsrådets kansli, fastanställd 1.5.2018		0295160221 sonja.tiilikainen@vnk.fi

STATSRÅDETS KANSLI